

Virgeoapmahaš digidoarjjan

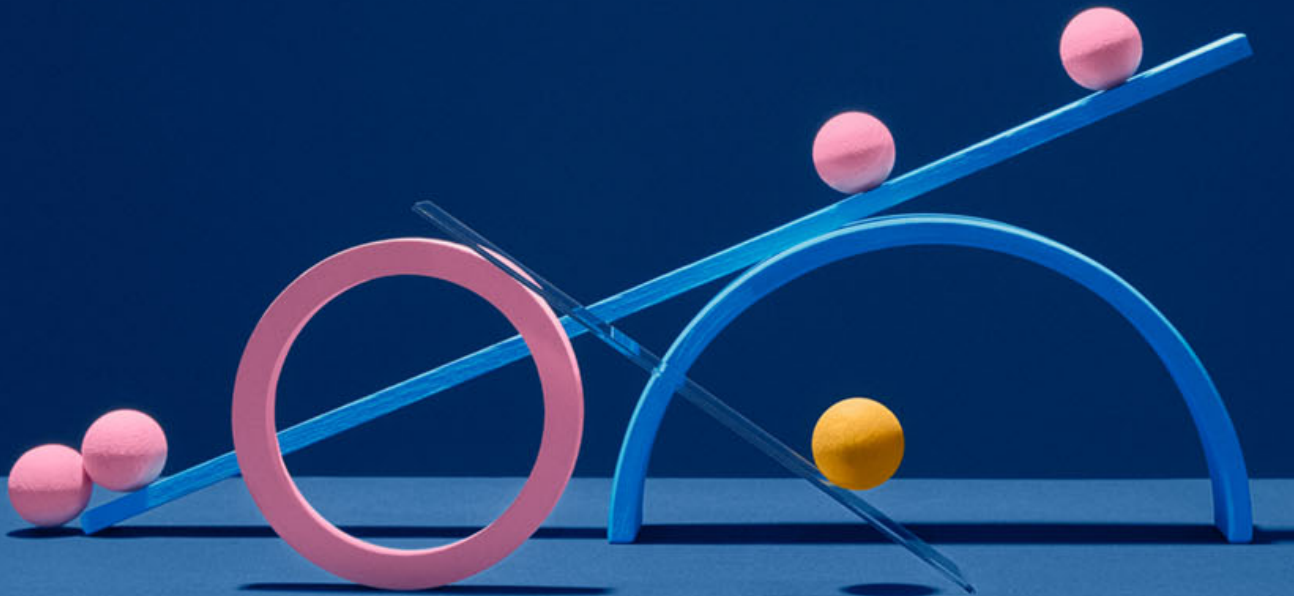
Dát materiála lea oaivvilduvvon virgeoapmahaččaide dahjege ovdamearkka dihtii gielddaid, buresveadjinguovlluid, virgedoaimmahagaid ja Suopma-doaibmabáikkiid bargiide. Materiála sáhhtá dárkkálmahttit iešguđet organisašuvnnaid rávvagiiguin.

Sisdoallu

Mii digidoarjagiid?	5
Manin digidoarjja addojuvvo?	6
Digidoarjja áššiid divššodettiin	7
Buot virgeoapmahaččat galget fállat digidoarjaga áššiid dikšumii	8
Digidoarjaga bálvalankanálat áššiid divššodettiin	9
Almmolaš digidoarjja	10
Áššehas láidestuvvo dárbbu mielde ovddosguvlui	10
Dáhpáhusovdamearkkat	13
Dáhpáhusovdamearka 1: Virgeoapmahačča ohcamuša deavdin áššehas- dihtoriin oktasaš bálvalanbáikkis	14
Dáhpáhusovdamearka 2: Dearvvašvuodabálvalusaid geahččan neaht- tabálvalusas	15
Dáhpáhusovdamearka 3: Hástalus identifiseremis	16
Dáhpáhusovdamearka 4: Viruseahpádus	17
Dáhpáhusovdamearka 5: Teakstadiehtobehtus	18
Dáhpáhusovdamearka 6: Ohcamuša deavdimis veahkeheapmi	19
Dáhpáhusovdamearka 7: Jávkan mearrádus	20
Dáhpáhusovdamearka 8: Mobiilarusttega geavaheapmi	21

Mii digidoarjagiid?

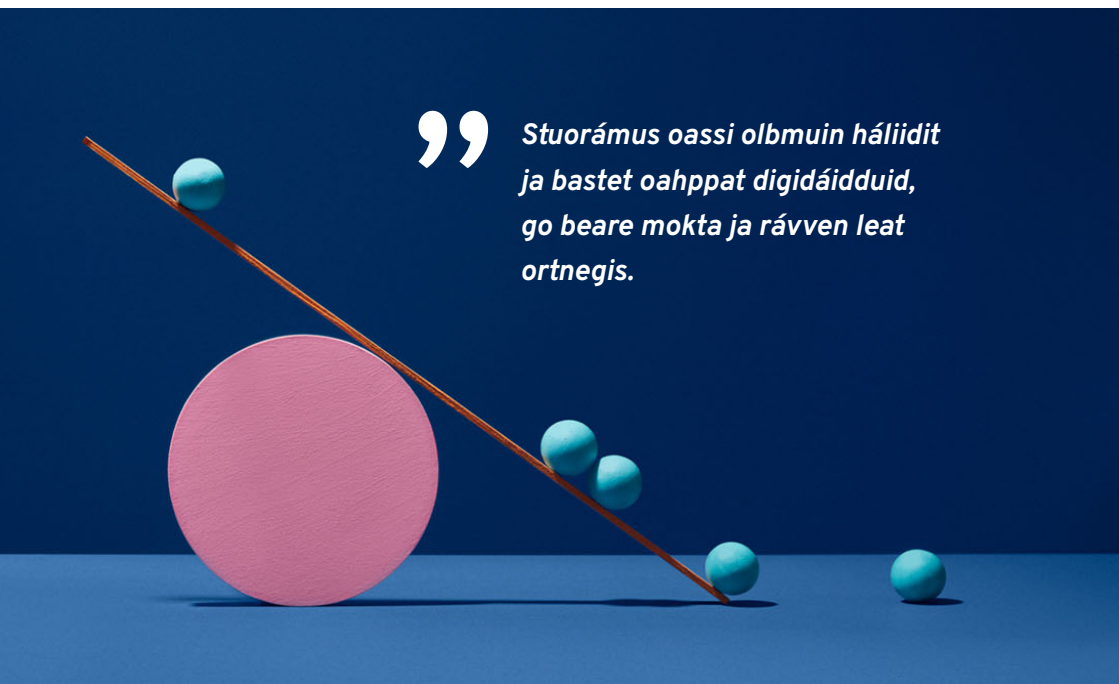
Digidoarjja lea elektrovnnalaš áššiiddikšuma ja rusttegiid geavaheami doarjja, man mihttomearri lea veahkehit ja doarjut áššehasa geavahit iešheanalis rusttegiid ja bálvalusaid ja dikšut áššiid elektrovnnalaččat. Digidoarjja ii leat rusttegiid divvun ige áššiiddikšun áššehasa beales.

Manin digidoarjja addojuvvo?

Digimáhttu lea Suomas alla dásis. Digidáiddut leat dán áigge guovddáš oassi áššiiddikšumis ja dat buohtastahttojuvvojitge riikkavulošdáidduide. Stuorámus oassi olbmui háliidit ja bastet oahppat digidáidduid, go beare mokta ja rávven leat ortnegis.

Hástalusat digitála bálvalusaid ja rusttegiid geavahusas sáhttet laktásit digimáhtu lassin maddái ovdamearkka dihtii lossa eallindillái dahje giellamáhttui. Digoarjaga dárbu guoská buot ahkejoavkkuide, muhto dan sisdoallu ja hápmi molsašuddet iešguđet geavaheaddjioavkkuid mielde.

” *Stuorámus oassi olbmui háliidit ja bastet oahppat digidáidduid, go beare mokta ja rávven leat ortnegis.*

Digoarjja áššiid divššodettiin

Virgeoapmahaččas lea hálldahuslága ja digibálvaluslága mielde geat-negasvuohta rávvet iežas digitála bálvalusaid geavahusas. Digoarjaga mihttomearri lea, ahte dás duohko iešguđet geavaheaddjioavkkuid áššehasat sáhtášedje dikšut áššiid iešheanalís ja dorvvolaččat eallindiliset mielde.

Áššáigullelaš digirávvena bokte figget maid geahpedit áššehasa áššiiddikšundárbbu, go áššehas oahppá dikšut áššiidis iešheanalís nu viidát go vejolaš.

Digoarjja áššiid divššodettiin lea oaivvilduvvon buohkaide, geat dárbbasit ja háliidit veahki digiáššiin, mat laktásit áššiiddikšumii virgeoapmahaččain. Rávrendárbbu ja viidodaga berre árvvoštallat iešguđetge dáhpáhusas sierra.

Vai sáhtta oazžut digidoarjaga, eaktuduvvo ahte áššehasas lea áššiid dikšuma várás doarvái máhttu ja dárbbaslaš rusttegat alddis dahje oktasaš geavahusas. Digoarjja veahkeha elektrovnnalaš bálvalusaid ja rusttegiid geavaheamis, vai áššehas sáhtta manjelabbos dikšut áššiid iešheanalís.

BUOT VIRGEOAPMAHAČČAT GALGET FÁLLAT DIGIDOARJAGA ÁŠŠIID DIKŠUMII

Digidoarjut leat olbmot, geat dorjot áššehasaid digitála bálvalusaid geavahas eará rávvema olis dahje vuojulduvvamiin digidoarjagii. Digidoarju arvvosmahtta áššehasa bargat rávvendilis áššiid ieš. Jus áššehasas ii leat duohta vejolašvuohta dikšut áššiid digitálalaččat, su galgá láidestit ovddosguvlui dakkár bálvalankanála ollái, mii heive buorebut.

Buot virgeoapmahaččat galget máhttit rávvet áššehasa virgeoapmahačča iežas bálvalusaide laktáseaddji digidoarjjaáššiin ja dárbbu mielde láidestit áššehasa doaibmaválddálaš virgeoapmahačča lusa. Jus virgeoapmahačča doaibmabáikkis lea geavahas áššehasa geavahussii oaivvilduvvon rusttet, maddái dan geavaheamis ferte máhttit rávvet.

Oassi virgeoapmahaččain leat vihkkeallama ja virgeoapmahaččaid gaskasaš soahpamušaid vuodul soaitán viiddidit addojuvvon digidoarjaga guoskat maddái eará virgeoapmahaččaid bálvalusaide ovdamearkka dihtii dakkár dilis, mas áššiiddikšumii laktásit mánggaid iešguđet virgeoapmahaččaid bálvalusaid geavaheapmi.

Digidoarjaga ferte fállat ovdamearkka dihtii čuovvovaš diliin:

- neahttaohcamušaid deavdin
- mildosiid viežžan ja laktin ohcamušii
- dieđuid ohcan virgeoapmahačča neahttabálvalusas
- áššehasaid geavahussii oaivvilduvvon rusttega geavaheapmi.

DIGIDOARJAGA BÁLVALANKANÁLAT ÁŠŠIID DIVŠŠODETTIIN

Digidoarjaga addet buot bálvalankanálain, main maddái áššit dikšojuvvojit. Bálvalankanálat leat ovdamearkka dihtii telefodna ja bálvalanbáiki. Digidoarjaga ferte addit maid almmá dárbbasmeahtun ájahallama haga, vai áššiiddikšun virgeoapmahačča bálvalusas lihkostuvvá.

Virgeoapmahačča ovddasteaddji, mii fállá digidoarjaga, láidesta doarjjavuloš olbmo dikšut áššiid dorvvolaččat ja identifiseret bálvalusainis. Jus áššiid dikšumii laktása identitehta nana duođašteapmi, áššehasas fertejit leat nana identifiserema reaiddut ja vejolaš fápmudus dikšut ášši.

Digidoarjja telefodna bokte eaktuda maddái, ahte áššehasas lea rusttet, mainna son beassá nehttii. Bálvalanbáikkiin digidoarjja sáhtta addojuvvot áššehasa dahje bálvalanbáikki rusttegiin, vuhtiiválddi diehtosuoji feaskkerlanjas dahje bálvalanlanjain. Virgeoapmahaš sáhtta fállat áššehassasis maid sierra bálvalanlanjaid, gos áššehas sáhtta geavahit rávvema vuollásažžan iešbálvalansaji.

Dasa lassin virgeoapmahaččat sáhttet fállat digidoarjaga iešguđetge báikegottiin ovdamearkka dihtii oktasaš áššiiddikšunbáikkiin, gáid-dusbálvalussan, Suopma-doaibmabáikkiin ja dáhpáhusain, gos lea virgeoapmahačča bálvalusáššedovdi báikki alde.

Almmolaš digidoarjja

Almmolaš digidoarjja lea aitosáš áššiiddikšumis sierra digidoarjja. Oassi virgeoapmahaččain fáallet iežaset vihkkedallama vuodul dahje sierraláhkaásaheami vuodul maddái almmolaš digidoarjaga.

Almmolaš digidoarjja mearkkaša dili, mas mihttomearrin lea ovddidit almmolaš digimáhtu dahje bálvalusaid dahje rusttegiid geavaheapmái laktáseaddji hástalusaid, maid sáhtta čoavdit aitosáš áššiiddikšuma rávvema haga. Almmolaš digidoarjja lea ovdamearkka dihtii áššehasa rávven su iežas rusttega geavaheamis ja almmolaš, buohkaid dovdan digitála bálvalusa geavaheapmi (omd. Yle Areena).

Mearkkašahtti oassi almmolaš digidoarjagis lea áššehasa rávven su iežas rusttega geavaheamis. Virgeoapmahaččain almmolaš digidoarjja fálljuvvo ovdamearkka dihtii muhtin gielddaid bálvalanbáikkiin ja girjerájuin. Rávven vuodduuvvá áššehasa doarjumii ovdamearkka dihtii bálvalusa dahje rusttegiid almmolaš rávvenmateriálaid bokte.

ÁŠŠEHAS LÁIDESTUVVO DÁRBBU MIELDE OVDDOSGUVLUI

Almmolaš doarjaga addit eai álgovurrosaččat rávve vuđolaččat eará virgeoapmahaččaid bálvalusain dahje áššiiddikšumis jus ii leat sierra ráhkaduvvon soahpamuš virgeoapmahaččaid gaskkas. Jus soahpamuš ii leat ráhkaduvvon, áššehasa sáhtta doarjut dušše almmolaš dásis, daiguin rávvagiiguin, mat bálvalusas gávdnojit. Áššiiddikšuma sisdoaluide laktáseaddji gažaldagaiguin áššehasa ferte láidestit doaib-

maválddalaš virgeoapmahažžii.

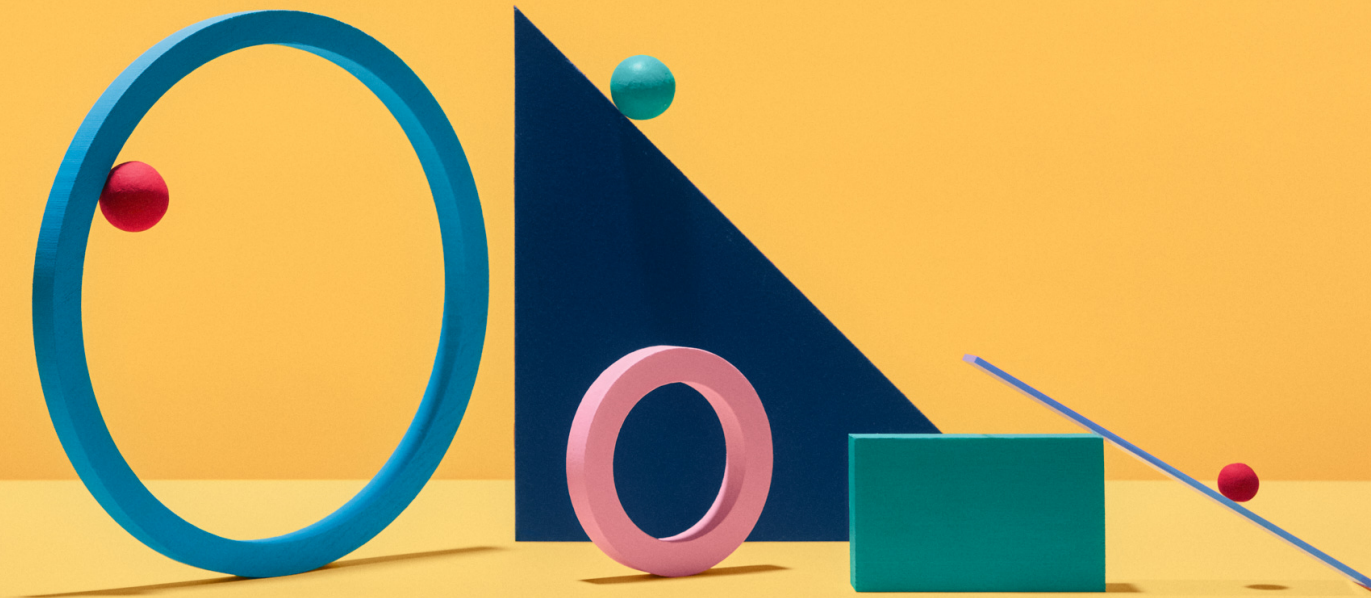
Jus áššehasas ii leat ollenge máhttu rusttega hárrái, iige rusttega geavaheami oahpaheapmi gula gažaldatvuloš virgeoapmahačča bálvalusfállui, láidestuvvo áššehas dárbbu mielde eará báikkálaš digiláides-teaddjiid bálvalusaide dahje ovdamearkka dihtii sutnje heivvolaš kursii.

Báikkálaš doaibmiid sáhtta ohcat omd. čuovvovaš liikkain:

- [Digidoarjaga addit Suomi.fi-bálvalusas](#)
- [Digidoarjaga addit Suomi.fi-kárttás](#)
- [Seniorsurf.fi rávvenbáikekártá](#)
- [Oaivegávpotguovllu bálvaluskártá](#)

Áššehasas ferte dárbbu mielde dahkat fuollaalmmuhusa iežas buresveadjinguvlui, jus leat fuolastuvvan su buresveadjimis, dearvvašvuodas dahje dorvvolašvuodas. Fuola sáhtta dagahit ovdamearkka dihtii eallilan olbmo birgen ruovttus dahje okto ássi ollesolbmo eallinháldašemi čuolmmat. Fuollaalmmuhus dahkkojuvvo álgovurrosaččat álo ovttasbarggus áššehasain.

Dáhpáhusovdamearkkat

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 1: VIRGEOAPMAHAČČA OHCAMUŠA DEAVDIN ÁŠŠEHASDIHTORIIN OKTASAŠ BÁLVALANBÁIKKIS

Vierisgíelat áššehas bohtá mángga virgeoapmahačča oktasas bálvalanbáikái (Suopma-doaibmabáiki).

Son háliida dahkat dihto virgeoapmahačča elektrovnnalaš ohcamuša áššehasdihtoriin. Áššehasdihtor lea oktasas bálvalusbáikki lanjain, iešbálvalanguovllus, mii lea oaivvilduvvon áššiiddikšumii iešheanalis. Latnja lea almmolaš ja doppe dikšot áššiid earáge virgeoapmahaččaid áššehasat.

Áššehasas leat iežas dieđut iežas telefovnnas, muhto son ii ádde, maid dieđuid guđege čuoggái galggašii čállit. Maiddái sátneráju lea váttis áddet sihke suoma- ja su iežas gillii.

ČOAVDDUS: Virgeoapmahaš, guhte veahkeha áššehasdihtoriin, veahkeha buot áššehasaid, geat bohtet oktasas bálvalanbáikái. Almmolaš bálvalusrávvejeddji veahkeha áššehasa buoremus lági mielde geavahemiin čielga giela ja dárbbu mielde ovda-mearkka dihtii vejolaš dulkonbálvalusaid. Jus sáhka lea dušše almmolaš dási rávvemis dahje ságastallamis, sáhtá ávkástallat maiddái áššehasa jorgalanáppa, jus dat heive dillái.

Almmolaš bálvalusrávvejeddji veahkeha elektrovnnalaš bálvalusa geavahas dušše almmolaš dásis, ávkástallamiin virgeoap-

mahačča neahttabálvalusa rávvagiid. Jus áššehas dárbbasa dárkilut rávvema áššiiddikšuma hárrái, virgeoapmahaš láidesta su dikšut áššiid namuhuvvon virgeoapmahaččain. Almmolaš bálvalusrávvejeddji muitala, mot namuhuvvon virgeoapmahaččain lea vejolaš dikšut áššiid: omd. váldimiin vuorronummira, jus virgeoapmahaččas lea dan beaivve bálvalus, dahje bohtimiin ođdasit oktasas bálvalusbáikái juogo várreimiin áiggi ovddalgihtii dahje vuordimiin vuorronummiin.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 2: DEARVVAŠVUOĐABÁLVALUS- AID GEAHČČAN NEAHTTABÁLVALUSAS

Buresveadjinguovllu áššehasa lagašolmmoš lea veahkehan buresveadjinguovllu áššehasa várret áiggi laboratoriai. Olmmoš bohtá fitnat laboratorias, ja váidala čájánasváldima oktavuodas, ahte son ii riehta ádde, mot bohtosiid sáhtá dasto neahtas geahččat.

Son ii háliit bivdit lagašolbmo veahkin, daningo ášši lea persovnnalaš. Son goittotge dárbbasii veahki neahttabálvalusa geavaheapmái, daningo áiggi várrenge lihkostuvai dušše nu, ahte lagašolmmoš geavahii dihtora ja son ieš čuoččui bálddas geahččamin.

ČOAVDDUS: Virgeoapmahaš láidesta áššehasa buresveadjinguovllu iežas áššehasbálvalussii gulaskuddat laboratoribohtosiid dahje ohcat veahki geahččat daid neahttabálvalusas. Jus áššehas orru leamen beroštuvvan oahppat viidásabbot digitála bálvalusaid geavaheami, sutnje sáhtá tipset báikkálaš almmolaš digidoarjaga addiid birra. Jus orru, ahte áššehassii heivvolamos molssaeaktu soaittášii leat beales-áššiiddikšun, su sáhtá láidestit ohcat lasi dieđuid beales-áššiiddikšuma birra buresveadjinguovllu áššehasbálvalusas.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 3: HÁSTALUS IDENTIFISEREMIS

Áššehas rinje virgeoapmahačča áššehasbálvalussii, daningo son dárbbáša veahki virgeoapmahačča bálvalusa geavaheamis.

Áššehas geahččala beassat neahta bokte várret áiggi virgeoapmahačča bálvalussii. Áššehas lea goittotge eahpesihkkar das, mot áigi várrejuvvo. Fargga boahtá ovdan, ahte olmmoš ii máhte dahkat identitehta nana duođašteami. Telefonságastallama vuodul orru goittotge leamen nu, ahte olbmossat leat readdut identitehta nana duođašteapmái.

ČOAVDDUS: Virgeoapmahaš sáhtá jearrat, man bokte áššehas lea dábálaččat duođaštan identitehta, ja rávvet konkrehtalaččat viidásabbot, jus vejolaš. Jus ii sáhte rávvet telefonna bokte,

áššehas bivdojuvvo áššehasbálvalanbáikkái dahje láidestuvvo dan doaibmi lusa, man identifiserenreaidu áššehasas lea geavahusas. Dasa lassin áššehasa sáhtá láidestit almmolaš digidoarjaga ollái ja vejolaččat ohcat maid fápmudusaid dahje beales-áššiiddikšuma ovdamearkka dihtii lagašolbmui, jus bálvalusaid (earáge go digitála) geavahusas leat viiddit hástalusat.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 4: VIRUSEAHPÁDUS

Áššehas boahtá fitnat virgeoapmahačča áššehasbálvalusas, daningo son dárbbáša veahki virgeoapmahačča bálvalusa geavahusas.

Áššehas geahččala beassat neahta bokte guođdit ohcamuša, muhto neahtas lea čuolbma. Áššehas árvala, ahte neahtadulbosis lea virus, daningo oktage siidu ii rahpas. Áššehas ii duostta deaddilit gostege.

Jus virgeoapmahačča áššehasbálvalanbáikkis leat geavahusas oktasašdihtorat, ohcamuša sáhtá sáddet almmolaš dihtoriin dahje ohcamuša sáhtá guođdit virgeoapmahažžii báberhámis.

ČOAVDDUS: Jus virgeoapmahaš fállá namuhuvvon doaibmasajis maiddá almmolaš digidoarjaga, sáhtá dihtordulbosa vejolaš virusčuolmma čielggadišgoahtit čielggadan dihte leago dárbu láidestit áššehasa ovddosguvlui.

Dát sáhhtá leat maid dilli, mas dihtordulbosis lea vahágis jáddan wifi-oktavuohta dahje dihtordulbosii lea dušše bohtán pop up -almmuhus, maid áššehas gáddá virusin. Jus orru leame nu, ahte sáhka lea duođas virusis, áššehas láidestuvvo ovddosguvlui ovdamearkka dihtii operáhtorii dahje báikái, gos rusttet dahje operáhtorsoahpamuš leat skáhppojuvvon.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 5: TEAKSTADIEHTOBEAHTUS

Áššehas bohtá fitnat virgeoapmahačča luhtte, daningo lea ožžon teakstadieđu, mas ávžžuhit čálihit sisa liŋkka bokte sin bálvalussii.

Áššehas lea deaddilan liŋkka ja dat lea mannan siidui, gos ferte addit iežas neahhtabánjkodovddaldagaid. Dás áššehas ii šat duostan ovdánit.

ČOAVDDUS: Virgeoapmahaš muitala áššehassii identitehta nana duođašteami vuogiin ja molssaeavttuin bánjkoidentifiseremii. Virgeoapmahaš deattuha, ahte oktage virgeoapmahaš ii bivdde áššehasa bánjkodovddaldagaid teakstadieđuin sáddejuvvon liŋkka bokte dahje telefovnnain

Jus áššehas háhppehii duođaštit identitehta, de áššehasa galggašii láidestit váldit oktavuođa iežas bánkku áššehasbálvalussii ja dahkat dárbbu mielde bolesii rihkusalmmuhusa.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 6: OHCAMUŠA DEAVDIMIS VEAHKEHEAPMI

Áššehas bohtá fitnat virgeoapmahačča almmolaš áššehasbálvalusbáikái, daningo son dárbbasa veahki virgeoapmahačča bálvalusa geavaheamis.

Áššehas figgá beassat neahta bokte sáddet ohcamuša, ja mielde galggašii laktit buotlágan mildosiid. Áššehas bivdá, ahte gii nu sihkkarasttášii seammás, leatgo mildosat riehta.

Áššehas čáliha sisa ieš identitehta nana duođašteami reaiduiguin, muhto háliida, ahte áššehasbálvalusolmmoš geahčášii olles áigge su rusttega, vai visot manná sihkkarit riehta.

ČOAVDDUS: Virgeoapmahaš rávve áššehasa ohcamuša sáddemis ja veahkeha su omd. skánnet mildosiid su e-postii, vai daid sáhhtá laktit ohcamuššii. Mildosiid gieđahallamis berre giddet fuomášumi olbmo diehtosuodjái. Virgeoapmahaš sáhhtá rávvagiid vuodul muitalit, makkár mildosiid ohcamuššii berrešii laktit. Áššehasa ovddasvástádus lea šaddat sihkkarin das, ahte mildosat leat riehta. Jus áššehas lea eahpesihkkar mildosiin dahje ohcamuša deavdimis sisdoalu dáfus, su berre láidestit doaibmaválddálaš virgeoapmahačča lusa

Go áššehas duođašta identitehta, virgeoapmahaš muitala

ustitlaččat áššehassii, ahte son geahččá eará guvlui, daningo sáhka lea intimitehta suojis. Dasa lassin son muitala, ahte ii sáhte duođaštit identitehta áššehasa beales dán bálvalussii

Mearrádusaid ii dárbbas kommenteret, muhto baicca muitalit, ahte dain fuolahit olbmot, geat dahket mearrádusaid. Jus áššehas dárbbasa viiddit doarjaga ohcamuša deavdimis, son láidestuvvo doaibmaválddalaš virgeoapmahačča lusa.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 7: JÁVKAN MEARRÁDUS

Áššehas rinje virgeoapmahačča almmolaš áššehasbálvalussii, daningo sutnje ii leat boahtán mearrádus dahje rehket, man son livččii juo galgan oažžut. Áššehas gulaskuddá, manin ášši lea ádjánan. Áššehas lea sihkkar, ahte mearrádus lea juo dahkkon.

ČOAVDDUS: Almmolaš áššehasbálvalusa virgeoapmahaš gulaskuddá, leago áššehas geavahan virgeoapmahačča bálvalusaid digitálalaččat dahje váldán atnui Suomi.fi-bálvalusa. Jus áššehas vástida juo, áššehas láidestuvvo dárkkistit, gávdnošiigo mearrádus Suomi.fi-bálvalusas. Dárbbu mielde áššehas rávvejuvvo bálvalusas identitehta duođašteamis.

Jus virgeoapmahaš ii sádde mearrádusaid Suomi.fi-teakstadi-
eđuide dahje áššegirji ii gávdno Suomi.fi-bálvalusas, áššehas láidestuvvo ovddosguvlui iežas organisašuvnnas dakkár

oassebeallái, guhte oaidná vuogádagain, gos mearrádus lea, mii lea mearrádusa sisdoallu ja goas dat vejolaččat lea sáddejuvvon. Rivttes oassebeali lusa sáhtta láidestit maiddái báikki ala dikšut áššiid.

Jus áššehasa ohcan mearrádus lea Suomi.fi-bálvalusas ja bálvalusa teknikalaš geavahusas leat viiddit hástalusat dahje bálvalusa háliidit váldit eret geavahusas, áššehas láidestuvvo váldit oktavuoda Digi- ja álbmotdiehtovirgedoaimmahakkii.

DÁHPÁHUSOVDAMEARKA 8: MOBIILARUSTTEGA GEAVAHEAPMI

Áššehas boahtá girjerádjui, dasgo son lea ožžon vehá áigge dassái ođđa fiehttotelefovna, man dábálaš geavahusas leat hástalusat.

ČOAVDDUS: Jus sáhka lea fiehttotelefovna dábálaš geavaheamis, áššehasa sáhtta oahpistit rávvejeddji máhtu, rusttega rávvagiid ja áigeráddjehusaid mielde.

**DIGI- JA
ÄLBMOTDIEHTO-
DOAIMMAHAT**